

Uzávěrky

Lašský dostavník č. 2 - 15. listopadu 2011

Lašský dostavník č. 3 - 15. března 2012

Lašský dostavník

vychází dle potřeby kulturně-vlastivědného občanského sdružení Království Lašského. Každý autor odpovídá za obsah svého příspěvku. Redakční rada si vyhrazuje právo na výběr a krácení zaslaných prací. Posílejte je mailem v elektronické podobě, formát MS Word, písmo- Times New Roman, velikost písma-11 bodů, odstavec - tři úhozy zleva, bez mezer mezi odstavci.

Kontaktní místo

Ludmila Hanáková

ČSA 1364

742 58 Příbor

mobil: +420 604 866 710

Příspěvky zasílejte na elektronickou adresu:

lassky.dostavnik@gmail.com

Šéfredaktorka: Mgr. Irena Kopecká

Redakce: Zdeněk Vilém Krulíkovský, Jan Kukuczka,

PhDr. Libor Kněžek, Ludmila Hanáková, Boris Zvada

Obálka: Boris Zvada

Vydává kulturně-vlastivědné občanské sdružení
Království Lašské, Skalice 6, 738 01 Frýdek-Místek

Lašský dostavník

Národní kulturní památka - rodný dům Františka Palackého v Hodslavicích

Volné sdružení autorů

Ročník1

Rok2011

Č. 1

Úvodník

Vážení a milí čtenáři,

jak se zdá, začíná se v nelehké době kulturního polotemna vyjasňovat i u nás. Je to především zásluhou lidí, kterým není tento neblahý jev lhostejný. Není pochyb o tom, že zejména literatura by si zasloužila větší pozornost ze strany těch, kteří mají dbát na to, aby byla dostupná všem vrstvám obyvatel, především pak mládeži, kterou jistým způsobem má formovat v kultivaci. Nejsem si jist, zda tomu tak doopravdy je.

Protože však v lašském kraji žijí kreativní lidé, tu a tam přijdou s dobrým nápadem. Svědčí o tom malá skupinka literátů, jejichž neklidná literární krev dala vzniknout nově literárně laděnému občasníku s pracovním názvem Lašský dostavník. Jeho snahou je dostat se mezi Vás a najít ve Vašem duševním soukromí alespoň kousek prostoru. Těžko říct, zda se nám to podaří dle plánovaných představ. Věříme, že s Vaší pomocí to dokážeme.

Pište nám Vaše názory, rady a příspěvky. Rádi je přivítáme.

Jan Kukuczka

Okamžik zrození

Léto vrcholí, země začíná vydávat své plody. Je dobře, že právě v tuto dobu se zrodil první Lašský dostavník. Přijíždí za Vámi, ať jste kdekoli a je na Vás, jestli se stane Vaším přítelem. Pravda, pro přátelství musí něco udělat obě strany, proto se s námi podělte o své zážitky z našeho krásného Laška. Ty nejzajímavější rádi otiskneme.

Máme však jednu prosbu, aby Váš příspěvek byl v elektronické podobě, Formát Word - Times New Roman 11 bodů, odstavce – tři úhozy zleva. Také sháníme nové sponzory. Nevíte o někom?

Moc bychom si přáli, abyste nám pomohli vytvořit interiér Dostavníku.

Irena Kopecká

*Foto: Luděk Krulíkovský
Setkání lašského krále s lidovou básnířkou
a vypravěčkou Františkou Pituchovou*

Lašský král Zdeň Viluš I., ve skutečnosti herec, hlasový pedagog, etnograf a publicista Zdeněk Krulíkovský, žije a kraluje v Beskydech. Jeho království je rozloženo přes tři státy – Českou republiku, Slovensko a Polsko.

**Kalendárium lašských akcí
léto - podzim 2011**

5. srpna - Bezručova vyhlídka v Sedlištích Rockový večer (Lašské kulturní léto)

19. srpna - Bezručova vyhlídka - "Okupační" taneční večer se skupinou Flasch (Lašské kulturní léto)

20. srpna - Sochovy národopisné slavnosti ve Lhotce (17. ročník)

21. srpna - 8. vlastivědný výšlap Lašskem: Suchdol n. O. - hrad Starý Jičín - Straník - Hodslavice (rodný dům Fr. Palackého) – Hostašovice

27. srpna - Lašské sportovní hry v Hodoňovicích o pohár Beskydské likérky

3. září - Lašské kulturní léto na Bezručově vyhlídce v Sedlištích (folklórní soubory) - závěr festivalu

11. září - Bezručův výplaz na Lysou horu (za účasti lašského krále a jeho družiny)

28. září - 9. vlastivědný výšlap Lašskem: Staříč - Brušperk - St. Ves - Krmelín - tvrz Palesek (spojeno s 2. lašským výplazem na K 1)

8. října - Laško-valašský kulturní večer v Kolibě pod horů na Dolní Bečvě

22. října - 10. vlastivědný výšlap Lašskem: Štramperk, - Lašská naučná stezka - Bílá hora - Kopřivnice, Lašské muzeum – Šostýn

28. říjen - 3. ročník laško-valašského výplazu na Radhošť

Království lašské

Proč Království? K čemu nám lašský král? Není to všechno jen byznys?

Od útlého dětství jsem slýchal - doma, ve škole a vůbec kolem sebe, že náš kraj se nazývá Laško, že jsme Laši, mluvíme po lašsky, písničky z naší domoviny jsou lašské, ve Frýdku bylo Lašské muzeum, stejně tak v Kopřivnici, v Sedlištích a ve Skalici Lašské jizby, Leoš Janáček napsal Lašské tance, na Hukvaldech býval festival Janáčkovu hudební Laško. Ve školním atlase Československých dějin byla mapka, která říkala, že žijeme na území, které bylo kolonizováno Lachy. Vše bylo prosté a jasné. I to, že za Radhoštěm jsou Valaši, za Bělotínem Hanáci, za Zlínem Moravští Slováci...všichni měli své místo.

Byl jsem odchován lidovou písničkou - českou, moravskou i slezskou. Laško se totiž rozkládá po obou stranách řeky Ostravice, tedy na Moravě, ve Slezsku, dokonce i za Odrou. Zpíval jsem v souboru Ostravica, který pod vedením Věrky Šimkové se hlásil k Lašsku, především horalskému.

Zpěv se stal mým osudem, studoval jsem na ostravské konzervatoři, avšak směřoval jsem k jinému oboru - ke zpívání klasickému. Přesto jsem na lidovou píseň nezanevřel, naopak. I v Armádním souboru, kde jsem kroutil vojnu, zněla z mého hrdla často lidová píseň. Chtěli po mně zejména písně moravské, když jsem z Moravy (rodák z Místku).

Jednou se však na mne obořil jistý kolega z Bojkovic, že nejsem žádný Moravák: "My na jihu jsme praví Moraváci! Ty jsi Šlonzák, Ostravák. Vy nemáte s Moravou již nic společného!" Bránil jsem se, že nejsem žádný Šlonzák, že můj rodný Místek leží a ležel vždycky na Moravě, tak jako lašský Betlém Brušperk, odkud byli oba moji rodičové. "Já jsem Lach, z moravské strany Laška!" Vykulil na mne oči s dotazem: "Cože, Lach? Snad Valach?"

Tehdy jsem si poprvé uvědomil, že s námi Lachy a Lašskem není něco v pořádku. Kdyby to řekl kupříkladu Pražák, no, to bych se snad ani nedivil, ale že vzdělaný muzikant z Moravy neví, co to je Lach, hrůza... (Brzy jsem zjistil, že to neví ani spousta vzdělanců z našeho

regionu). A tak se stalo, že jednoho večera L. P. 1973 zaznělo v jistém pražském hostinci zvolání: "Laši ku mně! Synci, tře to naše Lašsko jaksik vjacej propagovať, dyť ti něvzdělanci skorem ani něvjeďa, že egzistujem!"

O několik let později na severu Čech, kde jsem působil v Krušnohorském divadle, se už vědomě sdružuje skupina rodilých Lachů a Lašek, podnícena jízlivými poznámkami, které budí ještě větší lašské povědomí. Na otázku "Co vy vlastně jste, Poláci, či Šlonzáci?" odpověděl rázně Láďa Machek, také místecký rodák, bratr hudebního skladatele Miloše Machka: **"My jsme Laši, Janáčkovci!"**

Tehdy se mi dostala do rukou stará omšelá knížka významného českého historika dr. Lubora Niederleho "Slovanské starožitnosti". Začal jsem systematicky studovat vše kolem Lašska, Lachů a Lašek. Hledal jsem nejen v archívech, v knihovnách, v antikvariátech, ale také v terénu, mezi lidmi.

Našel jsem mnoho poučení v knihách L. Niederleho, P. J. Šafaříka, J. Dobrovského, A. V. Šembery, V. Brandla, F. Bartoše, F. Linharta, aj. Avšak v publikacích vydaných v druhé polovině 20. století jsem o Lašsku nenašel téměř nic. Už v padesátých letech (výjimku tvoří práce J. Vochaly) se začínají Laši nějak podezřele vytrácet z písemného projevu všeho druhu. V letech normalizace pak ještě mnohem více a důsledněji. V turistických průvodcích, mapách, propagačních materiálech regionálního charakteru, v literatuře naučné i populární se začalo psát jenom o Valašsku, Těšínsku, Slezsku, Pobeskydí - a o Lašsku téměř nic. Když jsem se dále pídil po pravdě, kam zmizeli staří Lachové, narazil jsem na osobnost jménem **Ervín Goy**. Jde o básníka lašského lidu, který byl znám pod pseudonymem **Óndra Lysohorský**. A nejen básníka, ale také tvůrce "teorie lašského národa". Marně jsem tehdy po jeho díle pátral v knihovnách, pojal mne tušení, že jeho dobře míněné úsilí a neústupnost byly jednou z příčin invaze proti všemu lašskému u nás. Odmítnutí jeho koncepce lašského národa od vedoucích představitelů československé emigrace za druhé světové války v Sovětském svazu mělo pokračování i později. Zejména Zdeněk Nejedlý a Václav Kopecký se nejvíce podepsali na osudu nejen básníka Lysohorského, ale na celém Lašsku. V roce 1969 napsáním básně Óda na Jana Palacha bylo "dílo zkázy" dovršeno. V letech

...V noci pokračuji dále, na večer byli jsme ablerováni do lesa opět do dekunků. Měsíc překrásně svítí a začíná opět krutá zima, zde teprve jsme skrytí za skalami, bylo nám dovoleno malé ohýnky klást, jsem zmrzlý jak rohlík, chápu se dalšího psaní. Za hrozného hřmění děl a zmrzlých rukou musím opět zkrátit to, co psátí jsem chtěl, a ani to mě nezavdává tolik příčiny k tomu, jako ty proklaté vši, tolik toho ošklivého hmyzu máme, že nemůžeme se udržet v klidu ani na chvíli, toho jsem ještě v životě nepocítil jako zde. Dle možnosti vypalujeme prádlo na ohni, to však mnoho nepomáhá, za 2-3 dny je toho zase tolik, a co člověk vystojí zimy, vysvléct se takřka do naha na tom mrazu, také žítí máme zde, o tom ostatním nepíšu (nesmím). Až jednou, budu-li tak šťasten a přijdu domů, povím vám vše, jak vojna vypadá. Šťasten každý, kdo sem nepřijde. Piš mi zase brzy a piš víc, třeba já tak málo píšu, já nemůžu, nemáme vždy příležitosti...

Nemohu než obdivovat velikou odvahu lidí ve válce, kteří, ač poznali její hrůzy, skromně podotknou – „Ač jsme staří majstři, přece máme trochu strach.“

Ten strach byl oprávněný. Můj strýc Rudolf Kalmus se už nikdy nevrátil ke své rodině, k svým pěti sourozencům, ani k ženě, kterou miloval. Nevím, kde zemřel, kde leží. Byl jedním z mnoha, koho pohltila válka.

U příborských škol byl vystaven pomník padlým rodákům za I. světové války od příborského umělce a sochaře Františka Juráně. Mezi mnoha jinými jmény najdeme i jméno Rudolf Kalmus.

Oni neměli právo žít ??? ...

To je úvod k mé poslední knížce stoleté svědectví. Obsahuje celkem třicet pět Feldpostkorespondenzkarte a dopisů přímo z bojiště I. světové války. Kniha je uspořádána tak, že na levé straně je fotografie originálu, na pravé straně přepsaný - slohově neupravený text. Textové stránky jsou doplněny obrazovou přílohou: fotografiemi obou bratrů, jejich rodičů, ostatních sourozenců a návrhem pomníku padlým v I. světové válce, jeho původním i konečným umístěním v parku u ZŠ Příbor Jičínská. Fotografie jsou pana Rudolfa Jarnota, obálka a ilustrace pana Zdeňka Babince, ředitele ZUŠ Kopřivnice.

Originál knížky byl předložen v listopadu 2010 Městské radě v Příboře se žádostí o vydání, neuspěl, proto jsem ho znovu v letošním roce dala s prosbou o vydání novým zástupcům Městské rady, která byla tak laskava a knihu s devadesáti pěti stránkami postoupila ke schválení Městskému zastupitelstvu v Příboře. Bohužel, po dvakrát to nevyšlo, snad se dočká v zářijovém zasedání zastupitelstva souhlasu k vydání aspoň pár desítek kusů. Vím, je doba krize, ale domnívám se, že na některé dějinné události by se nikdy nemělo zapomenout. Autentické svědectví o I. světové válce k nim jistě patří.

Přeji mé knížce, aby dlouho neodpočívala v zásuvce Městského úřadu v Příboře, ale aby byla dostupná všem, kdo má zájem objevovat pravdu, podívat se hrůzám války do tváře a vážit si toho štěstí, že žijeme v míru.

Vážení čtenáři, o dalším osudu knížky Stoleté svědectví vás budeme informovat.

následující normalizace se "Lašska perspektywa", o kterou Ervín Goy usiloval proměnila v "Lašsku dyskryminacyju"...

Žádný z umělců moderní doby nebyl svými soukmenovci tak zesměšňován jako Ďndra Lysohorský. Žádný etnografický region nebyl nikdy v naší republice tak poškozován jako moravskoslezské Lašsko.

**"Ze kterých pekel přišlas ke mně darem?
Lašským básníkem být je horší než chacharem."
(Ó.Lysohorský - epigram)**

Lašsko však žije

Když jsem se v roce 1982 zamířil zpět do našeho kraje, přijal jsem angažmá v Těšínském divadle. Myslel jsem si, že doma najdu nová poznání a materiály stran lašské otázky. Kdepak, narážel jsem jen na nicotu a nevědomost. I po díle Ďndry Lysohorského téměř ani stopy, jako by neexistoval. Také v terénu to nebylo na severovýchodním cípu našeho území o mnoho lepší. "Laši? Ti jsou možná ještě tam někde kolem Hukvald." To, že Lašsko nezmizelo úplně, je zásluha Mistra Leoše Janáčka, který ho proslavil. Podstrčený mylný názor, že Laši jsou jenom na malém území Místecka se bohužel dosti silně zahnízdilo v hlavách veřejnosti. Dokonce ještě po roce 2000 hlásají vysokoškolští pedagogové, že si Lašsko vymyslel Janáček! Mnozí vzdělanci Lašsko popírali (a jak je vidno ještě zapírají, by tak obhájili své pochybné názory z dob nechvalně minulých), zaměřující se s oblibou geografické a zeměpanské regiony s národopisnými. Po tříletém působení v činohře Těšínského divadla jsem se opět vrátil na hudební scénu divadla v Olomouci. Sešlo se nás tam více Lachů a Lašek, kterým nebyl osud Lašska lhostejný. A tak **15. 9. 1987** vzniká ilegální spolek **"Lašské království"**. Vyhlašujeme **obrodu Lašska**, zazní poprvé lašská hymna, za krále lašského byl zvolen roduvěrný Lach Zdeňka Viluš I. Tehdy mi jeden místecký rodák řekl: "Nač Lašsko, lašská obroda? Laši jsou minulost, zbytečná snaha..." Ano, něco podobného řekl kdysi Josef Dobrovský **Františku Palackému** o českém národě. Palacký se rozčilil a zvolal: "I kdybych byl poslední Cikán svého rodu, nikdy bych boj o obrození svého národa nevzdal!"

Byl to skutečný otec národa českého, rodilý Lach z Hodslavic. V rodině Palackých byly zakořeněny lašské tradice. Bratr Ondřej i sestra Rozina se vždy hlásili k Lašsku.

Slova Františka Palackého se mi hluboko vryla do srdce, stala se mi krédem.

Ani Sametová revoluce světla do lašské otázky celkem nepřinesla. Uskutečnilo se sice již v roce 1990 ve Frýdku kolokvium k nedožitým 85. narozeninám Ondry Lysohorského, dostavilo se několik renomovaných odborníků, ale do široké lašské veřejnosti se informací dostalo velmi málo.

Ve stejném roce jsem se konečně vrátil natrvalo do rodného Frýdku-Místku, na Janáčkově konzervatoři v Ostravě jsem začal vyučovat zpěv. Zakládám divadelní společnost s názvem "Moravskoslezská komorní zpěvohra", kromě divadelních produkcí organizuji koncerty, zejména pro nejmladší generaci. Pomoci písní a slova se snažíme šířit lašskou osvětu. Také svým studentům dávám zpívat Ukvalskou lidovou poesii, Slezské písně, Moravskou lidovou poesii od Leoše Janáčka. Mládež se tak seznamuje nejen s Janáčkem, ale i s Laškem. Většina se narodila na Lašsku a neví o něm nic.

(V Kunčicích pod Ondřejníkem mne však mile překvapili žáci základní školy, když jsem se jich zeptal, co vlastně jsou, odpověděli jednohlasně: "Laši!")

Lašské temno začala také posilovat rostoucí valašská invaze. Bylo to už jednak dílem Valašského muzea v přírodě, které počalo za valašské prohlašovat vše, co bylo vyrobeno ze dřeva, více škody však v povědomí veřejnosti způsobila komerční společnost "Valašské království", která prudce rozšiřovala Valašsko na úkor Laška. Jako odpověď zvyšujeme aktivitu v osvětové činnosti, zakládáme v roce 1999 vlastivědnou společnost Moravskoslezské Laško. Máme vážné obavy, že pojem Laši, Laško nepřežije rok 2000. Nejsme však sami - v Brušperku vzniká r. 2002 Lašské společenství, v Čeladné téhož roku s. r. o. **Markrabství lašské**. To po třech letech své existence mě oslovuje a vyzývá ke spolupráci. Přes komerční charakter společnosti je spolupráce pro Laško přínosem, vydávají mi **Knižku pro každého Lacha**, o rok později **Laško, etnografický a kulturní region Moravy a Slezska**. Navíc ještě Laško - český slovník, který jsem

Slovo, které nahání strach a hrůzu. Kolik to bylo utrpení, strádání a bolesti, kterým byl vystaven člověk.

Proč?

Nevím, neznám odpověď.

V Severomoravském kraji, v Lašské bráně Beskyd, leží malebné městečko Příbor s obdivuhodnou historií a množstvím úžasných osobností. Mezi jeho největší rodáky patří Sigmund Freud, psychoanalytik, známý v celém světě. Blížilo se mu 60 let, když ho zastihla I. světová válka. Hluboce ho zasáhla, neboť byl proti tomu, aby světové mocnosti řešily své spory násilím. Byl totiž přesvědčen o silné agresivitě, která se v člověku vlivem podmínek, ve kterých žije, časem projeví.

26. července 1914 na sv. Annu byla v Příboře vyvěšena mobilizační vyhláška. Mnoho mužů muselo opustit svou rodinu a odjet na frontu. Nevěděli, kam jedou, co je čeká, neznali odpověď na otázku, jestli se vrátí. I když své blízké při odjezdu utěšovali, srdce jim sžírala velká obava z budoucnosti.

Jak prožívali tu těžkou dobu?

Odkrývám roušku tohoto takřka stoletého svědectví. Jde o korespondenci mezi dvěma příborskými rodáky, bratry Rudolfem a Adolfem Kalmusem, v době od 11.11.1914 do 7.7.1915. Z ní poznáváme, jak důležitý byl dotek domova, jaký význam mělo citové pouto mezi dvěma bratry, jak jediné díky tomu přežívali hrůzu války každý den znova. Vždyť lidé na frontě nevěděli dne ani hodiny, kdy si je smrt vybere za svou kořist.

Poslední Feldpostkorrespondenzkarte z 10. srpna 1915 oznamuje se zpožděním triadvaceti dnů už jen Rudolfovu smrt 15. 7. 1915.

Lístky jsem řadila chronologicky. Růžový dopis bez data, vyhozený z vlaku na nádraží, myslím byl předposlední. Dostal se do rukou cenzury, ale černé skvrny lze pod světlem přechíst. První zamazané místo skrývá slovo ruského, druhá skvrna zakrývá slovo Itálie. Je s podivem, že MILITARZENSUR PRZEMYSŁ dopis mému otci doručila. Čtu ho znovu a znovu.

Zvláštním kouzlem působí výtvarné dílo pana Miroslava Hanzelky, rodáka z Libhoště. Přiznám se, že jsem chtěla přijít na to proč, a tak jsem navštívila jeho výstavu obrazů v Muzeu v Příboře několikrát.

Snad jsem to tajemství objevila. Pan Hanzelka maluje srdcem, proto jsou kytice a květiny plné půvabu, něhy a harmonie. Velmi zajímavě působí rovněž jeho dřevorezby. Abstraktní obrazy nám zase sdělují určité poselství, vedou nás do krásného tajemství, kde smíme setrvat, jak dlouho chceme.

Najednou jsem zatoužila pana Hanzelku poznat osobně. Nezklamal mě – vlídný, milý, laskavý a usměvavý člověk se srdcem na dlani, který miluje květiny, přírodu a lidi. Rád rovněž přiloží ruku k dílu, kdekoli je potřeba.

Jistě i pochopení jeho paní mu dává možnost k harmonické tvorbě.

Co dodat? Ještě do půl srpna je tato výstava obrazů a díla pana Miroslava Hanzelky ke shlédnutí v Muzeu a pamětní síni S. Freuda v Příboře. Nenechte si ujít tuto příležitost.

sestavil ze slovníků celého regionu. Obnovujeme divadelní lašskou společnost, která nese od r. 2006 jméno **Gigula**, hrajeme v lašském nářečí zpěvohru **Ondraš, pan Lysej hory**. Vystupujeme nejen u nás, ale i na přehlídkách v Praze a na Slovensku. S dechovým orchestrem Lašska muzyka z Albrechtic jsem natočil CD, ve kterém zaznívá lašská hymna a tucet písniček od Poodří až k Babí guře. Stále tak udržujeme kontakty po celém **Velkém Lašsku**, které je vlastně euroregionem zasahujícím do Polska a na Slovensko. Rozvíjí se velmi plodná spolupráce s lašskými obcemi. V lašském duchu ožívají zejména Sedliště, Krmelín, Hodoňovice, Lhotka, Hukvaldy, Ostravice, Staré Hamry, Metylovice, Ostravice, Palkovice aj. Není tomu tak dávno, kdy se vše jevilo jako marný boj s větrnými mlýny. V současné době se už lašská otázka rýsuje příznivěji. Je však zapotřebí ještě hodně úsilí a vytrvalosti k naplnění odkazu našich předků - uchovat to naše Lašsko i pro generace budoucí.

Zdeňka Viluš Krulikovský
Kulturně-vlastivědné občanské sdružení
Království lašské

Léto se svými vrtochy jako krásná mladá žena nás naplňuje rozkoší. Potkáváme ho všude, v zeleni trav, v košatých korunách stromů, ve vůni růží, v klikatém letu motýlů, v kouzelně tajemných barvách lilií, v záplavě květů klematisů, hortenzií, hledíků, denivek, karafiátů, lobelek, v lukách v modrých hlavičkách čekanek, chrp, roztančených sukýnek máků, kterým se dvoří nesmělý zelený kontryhel, i statný fialový kostival. Jejich nedotknutelnost střeží nebezpečné kopřivy a kopí bodláků. Lesní stráně se zase zdobí červenými korálky jahod a malin, lesní cestičky zvou do království zeleného kapradí, mechové polštáře voní houbami jedlými, či nejedlými, všechny jsou krásné a půvabné. Nechápu krutost člověka, který do nich kope. Vlastně zlo v něm ho samo potrestá.

Z myšlenek mě vytrhl pařízek, který mě pozval k usednutí. Kdo by odolal? Větrík lehce rozehrává melodii lesa, radostně se přidává ptačí zpěv, sluníčko šikmými paprsky mezi korunami vysokých houpajících se smrků dotváří mystérium léta. Starosti odplouvají, duše se omývá, štěstí si přisedá ke člověku. Čas přestává existovat, není.

Když přichází okamžik návratu, odnáším si veliký dar, mír a pokoru v srdci. Příroda štědře rozdává všem, kdo si to zaslouží.

Bohaté krásou je naše Lašsko a na nás je vážit si ho a chránit.

Beskydám

Beskydy krásné,
kdo by Vás neměl rád.
Sluncem ráno probuzené,
hvězdám jdete stlát.

Vítr cuchá větve stromů,
stíny tančí v mechoví.
Popelka se vrací domů.
Kde tančila? Nepoví.

Ztratila svůj střevíc zlatý,
teskní celé Beskydy.
Princ svou milou všude hledá.
Najde ji? Ach, kdopak ví.

Ilustrace: Boris Zvada

Závěr roku bude patřit Vánocům. Pro mladší žáky a děti z mateřských škol je sestavený již tradiční komponovaný pořad Vánoce v Pobeskydí o tradicích a životě nejen dospělých, ale hlavně dětí během zimního období v minulosti. Děti si zkusí tradiční činnosti spjaté s tímto časem – např. draní peří, výrobu voskových svíček, věštění budoucnosti pomocí ořechových skořápek se svíčkou a mnoho dalších. Poutavé vyprávění etnografa zakončí zpěv vánoční koledy při doprovodu harmonia. Novinkou je beseda určená pro II. stupeň ZŠ a střední školy Vánoce ve světě. Tématem bude poznání zvyků a vánočních tradic v jiných zemích. Zajímavé bude jejich srovnávání, hledání společných prvků a odlišností s naší kulturou.

Cílem všech těchto programů je rozšířit žákům obzory a prohloubit jejich dosavadní znalosti a kulturně - historické prožitky. Dosavadní zkušenosti nás vedou k závěru, že nastolená cesta animace určitých kulturních jevů, kdy děti mohou přímo prožívat některé jevy z minulosti lidské společnosti, by mohla být tou správnou. Touhou příborského muzea však zůstává snaha vytvořit příjemné prostředí, ve kterém se budou děti cítit dobře a vstřebávání informací pro ně nebude nudným, nýbrž nevšedním a neobyčejným zážitkem.

Muzeum Novojičinska, p. o. – Muzeum a pamětní síň S. Freuda v Příboře

Mimo jiné se dozvěděli, kdo a proč podává první ruku, jak se správně představit, jak se chovat ve vlaku či v prostředcích hromadné dopravy, návštěvy divadla či jak si správně počínat v restauraci při vstupu, objednávání a placení. Vybrané modelové situace patřily k těm nejběžnějším a v běžném životě se s nimi často setkáváme. Program navštívilo 207 žáků a studentů.

Další akcí byl velikonoční pořad Za původem velikonočního vajíčka připravený pro MŠ a I. stupeň ZŠ. Interaktivní pořad se zaměřil na tradice spjaté s příchodem jara a velikonočních svátků. Po dlouhé zimě přichází jaro, nový začátek. Začíná práce na poli, vyhánění dobytka na pastvu. Aby hospodář zajistil dobrou úrodu, věřilo se, že musí své pole nebo aspoň brázdu obkutat vajíčkem, nebo zapíchnout posvěcený křížek na pole. To vše si děti v muzeu vyzkoušely. Vyprávění etnografa pak navazovalo i na další aktivitu a to vyrábění palmiček, které se světily v kostele a lidé je pak používali i v lidovém léčitelství. Děti během celého pořadu vyrobily něco přes 600 malých palmiček

V novém školním roce se budou moci školy i mateřské školky hlásit na nový animační program Člověk a lesní bohatství v Beskydech, který je ovšem pojat jako tvůrčí národopisná dílna. Tyto tvůrčí národopisné dílny budou přibližovat vztah venkovského obyvatelstva v Beskydech k lesu a jeho surovinám, které v minulosti využíval. Podstatou je aktivní prohloubení kolektivní paměti a podpoření lokální identifikace se specifickým životem v Beskydech. Národopisná dílna se bude skládat z výkladu etnografa Václava Michaličky (odborná specializace na rekonstruování zaniklých technologií tradiční rukodělné výroby), doplněného promítáním krátkých dobových i současných dokumentů o technologiích spjatých s lesem, z demonstrace a předvedení zaniklých technologií vztahujících se k fenoménu lesa a přímého zapojení dětí s použitím dobových primitivních nástrojů (výroba tašek a kabel z kůry, pletení provazů z trav, výroba loučí „světidel“, nádoby z mosorů, výroba užitečných předmětů v domácnosti „švrláky“ a podob). Prezentované budou málo známé či již zcela zapomenuté tradiční technologie (zápalná hubka a pokrývky hlavy z choroše, rozdělování ohně pomocí zápalné hubky, lampičky ze šišek; využití pryskyřice ke svícení, ochraně oděvu a léčení; suchá destilace v malé dehtářské peci atd.). Celý pořad je podpořen grantem Nadace OKD.

Snad každý, kdo navštíví tento malebný kout Moravsko-slezských Beskyd a na vlastní oči uvidí monumentální sochu pohanského boha Radegasta, dílo našeho rodáka Albína Poláška, si položí otázku: Kdo vlastně byl Radegast? Co znamenal, proč je právě zde? Vyznavač slovanské mytologie mluví o Bohu, historik ví své, milovníkovi zlatavého moku není jméno cizí. Jaká je však skutečnost? Pokusme se na tyto otázky odpovědět.

Četné pověsti říkají, že staroslovanský bůh Radegast byl na Radhošti uctíván od pradávna. Zdaleka prý přicházeli lidé, aby mu obětovali. Obvykle přinášeli dary, dobytek, část úrody, pečivo, zvěř, kterou ulovili. Především pak koncem jara se tu konávaly slavnosti letního slunovratu. O nocích se rozzářily vatry, lidé tančili a zpívali. Později prý, již v dobách křesťanských, jim v tom nezabránila ani pověst, že modlu strhli Cyril s Metodějem, kteří zde postavili kříž. A oslavy slunovratu přechaly vlastně až do našich dnů. Tyto staroslovanské obyčeje hluboko zapustily kořeny.

Radegast historický

Již méně je však známo, že Radegast je postavou historickou, nikoliv smyšlenou, vybájenou. V písemných pramenech je Radegast uváděn pod různými jmény. Například Radgost, Radagost, Redegaistus, Radagostus, Radegost, Redigast, Redegast atp. Nejstarší a vlastně jediná hodnověrná zpráva osvětluje postavu Radegasta, pozdějšího boha Slovanů, je v tzv. Kronice Isidorově (Isidor ze Sevilly asi 561-636 n. l. - Historia Gothorum). Hovoří se v ní o porážce Radegastových vojsk za panování římských císařů Honoria a Arkadia roku 405. Zde se dovídáme, že Radegaistus učinil vojenskou výpravu na Řím, aby potlačil vzrůstající se křesťanství. Sám, jako pohan, uvěřil bohům v nezdar výpravy, od obležení Říma upustil a byl poražen, zajat a popraven 23. srpna roku 405. Zřejmě brzy po jeho smrti byl pohanskými Slovy přijat mezi božstvo.

Radegast jako modla

Tradice lidového podání uvádí, že na temenu Radhoště stávala v dobách pohanských Radegastova modla. Prý v dolině mezi Radhoštěm (1030 m) a Černou horou (902 m), ve výši 470 metrů. Byla zhotovena z páleného zlata a majestátně se leskla.

Skráně s jakousi divnou kovovou korunou se skvěly, zpod koruny vynikaly načechrané vlasy, na hrud' vložena černá býčí hlava, jež pravici se opírala a v levici třímala dvojsečnou válečnou sekeru, poblíž sochy ve svatyni přechovávali pro něj připravené přepychové kmentové lůžko.

Ilustrace: Mikoláš Aleš

U našich předků byl považován za boha pohostinství, obchodu, průmyslu, plodnosti, slunce a vítězství. Vynikal svými barbarskými činy. Statečný prý více v boji, nežli pokoji zvyklý. Jako božstvo byl především krvechtivý a velemocný, ostatně jako většina jiných bohů.

Radegast byl také uctíván také jako Bůh slunce - „Sluneční kult,“ (též Solární kult -Via solaris - sluneční cesta - dnes Solárka.) Odtud pak oslavy letního slunovratu, při nichž mu byli obětováni býci a ovce. Vše bylo spojeno s hodováním, zpěvy, hrami, pitím a tancem. Na Radhošti měl být uctíván v průběhu 9. - 11. století.

„Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat.“ J. A. Komenský
Posláním muzea všeobecně je uchovávat a posilovat paměť lidské společnosti na jevy a události již minulé, abychom neupadli do tmy zapomnění a neztráceli se svému člověčenství. Jelikož dětská duše je schopna vnímat zaniklé historické skutečnosti mnohem intenzivněji s velkou dávkou fantazie, měly by být mnohé výstavy a pořady v muzeích určeny právě dětem. Příborské muzeum se v posledních letech stále více a více snaží přiblížit svými programy nenásilnou formou dětskému vnímání, tak aby i děti mohly alespoň částečně zakusit pocity našich dávných i nedávných předků.

Příborská pobočka Muzea Novojičína proto již poslední tři roky nabízí pro školy programy s různými tématy. Cílem těchto edukačních programů je vzdělávání a prohlubování znalostí žáků a studentů z oblasti historie a kultury. Hlavní snahou a cílem je nejen zaujmout děti zajímavým námětem, ale důležitá a jedinečná je možnost vyzkoušet si přímo v muzeu tradiční a často už zaniklé zvyky nebo staré výrobní postupy.

V roce 2011 se uskutečnily již dva pořady připravené pro děti a studenty základních, středních ale i mateřských škol a dva teprve proběhnou. Již ten první nazvaný Podle pěti poznáš ptáka, podle řeči nezdvořáka se svým obsahem vcelku odlišoval od tradičních muzejních témat. Pořad byl určen pro II. stupeň ZŠ a střední školy, zaměřil se na etiketu a to nejen na tu současnou, ale i na její širší historické kořeny. Forma tohoto pořadu byla v kontextu ostatních muzejních aktivit ojedinělá. Pořadem provázela vedoucí muzea Václav Michalička. Do povídání o současné etiketě a jejich kořenech v minulosti byly vloženy scénky s ukázkami modelových situací, do kterých se lidé mohou v rámci pohybu ve společnosti běžně dostat. Scénky se ve většině případů skládaly ze dvou částí. První ukazovala neslušné a nevhodné chování, ve druhé již bylo vše opraveno a vzorově předvedeno. Děti a studenti zcela intuitivně poznali směšnost a trapnost situací, které byly způsobeny neznalostí společenského chování a dobře rozlišili ve druhé variantě správné a taktní chování předvádějících, kterými byli rovněž muzejní pracovníci.

Jak již bylo řečeno, reprezentativní soubor z této mezinárodní výtvarné soutěže bude v průběhu prázdnin zdobit i prostory našeho Městského úřadu. Další výtvarně zdařilé a zajímavé sny budou prezentovány v září v galerii Gabriel v Ostravě, v měsíci říjnu se pak představí ve frekventované Galerii Vlast ve Frýdku Místku. Srdečně zvů všechny milovníky výtvarného umění.

Uzávěrka příštího, 16. ročníku MÉHO SNU v roce 2012 bude opět 6. května - v den Freudových narozenin. A já se již nyní nadočkávě těším na setkání s Vašimi sny i s Vámi osobně na Freudově folklorním festivalu /FFF/. Tento jarní, květnový „festiválek“ je pravidelným setkáváním přátel hudby, tance a výtvarného umění a má za úkol podtrhnout slavnostní atmosféru při vyhodnocování vítězů MÉHO SNU.

Přeji všem čtenářům i redaktorům krásné prožití prázdninových dnů
A jen samé krásné sny!

Mgr. Marie Šupová
Autorka a manažerka
mezinárodního výtvarného projektu
MÚJ SEN - MY DREAM
supova.marie@centrum.cz

Mnohé bude jistě zajímat, kdy je možno výstavu v Galerii městského úřadu
Přítbor shlédnout: Po, Stř – 8.00 – 17.00 Út, Čt, Pá – 8.00 – 14.00

Radegast jako legenda

Tisíce turistů každoročně vystupují na horu Radhošť, aby se pokochali kouzelným pohledem na Moravskoslezské Beskydy. Nikdo z nich netuší, že hluboko pod jejich nohama je labyrint jeskyní a chodeb, jež mají vést do podzemního chrámu pohanského boha Radegasta. Jeho brány se však dosud žádnému zvědavci neotevřely.

Hora Radhošť byla tedy v dávných dobách významným kultovním místem starých Slovanů. Na jejím vrcholu prý stála pohanská svatyně s ohromnou dřevěnou sochou boha Radegasta ve strašlivé helmě a pancíři z ryzího zlata. Zde se konaly náboženské obřady a magické rituály, při nichž se často přinášely zvířecí, někdy i lidské oběti. Soluňští bratři – Cyril a Metoděj, kteří sem v 9. století přinesli křesťanství, přikázali tuto modlu vyvrátit, rozsekat a vrhnout do ohně. Podle pověsti ji však pohanští kněží včas ukryli hluboko do podzemí hory. Od té doby tam spolu s dalšími poklady leží v jedné jeskyni za podzemní říčkou, přes kterou vede jen úzká lávka. Na druhou stranu se prý ale nikdo nedostane, neboť lávku hlídá drak a velký černý pes.

Po příchodu Cyrila a Metoděje na Moravu, byla prý zlatá modla Radegastova povalena a zakopána někde v místech, kde je nyní kříž. Vypráví se totiž, že sv. misie soluňských bratří byly natolik úspěšné, že lid modlu rozbil a na jejím místě jako symbol pokračující christianizace postavil znamení kříže. Říká se také, že když modlu povalili, objevila se pod ní kolmá chodba. Tudy zřejmě pohanští knězi do modly vstupovali a jejím prostřednictvím promlouvali k lidu. Dle tradice navštívili soluňští bratři Radhošť 23. června 866.

Lidové podání jde ještě dále. Na vrcholu Radhoště stával chrám (někdy uváděno město či hrad), v blízkosti modly se nalézal posvátný háj s věštírnou. Dokonce se tu uvádí trojí prastaré osídlení. Radhošťský mýtus uchovávaný a pěstovaný po staletí dnes jen stěží pomůže oddělit historickou skutečnost od legend. Pověsti o zakopané zlaté soše Radegasta, o pokladech ukrytých a dosud čekajících na své objevitele v nitru hory, to vše dodává Radhošti romantičnosti a tajemnosti.

Pohané na Radhošti

Nás ale zajímá Radegastova svatyně na hoře Radhošť. Je zarážející, že se o ní ve starých kronikách vůbec nepíše.

Mnoho historiků proto tvrdí, že tam Radegast pravděpodobně uctíván nebyl, nebo alespoň, že pro to nejsou nejmenší doklady. Jméno hory Radhošť a vlastně i celá pověst prý vznikla až mnohem a mnohem později.

Okolí hory a vůbec Beskydy prý v těchto nejstarších dobách nebyly hustěji obývány. Všude se táhly jen nekonečné lesy, kam jen zřídka kdy zavítali lovci zvěře. Přitom uctívání Radegasta by vyžadovalo, aby přístup k jeho modle byl schůdný a aby středem náboženských slavností nebylo místo pusté a nezalidněné. Tato nedůvěra v historičnost legendy o uctívání Radegasta na Moravě se opírá hlavně o nedostatek jak písemných, tak archeologických nálezů.

Nejstarší osady Rožnovska jsou teprve z konce 13. století (Rožnov 1267) a pravděpodobně stejně i Frenštátska. Rovněž na nejstarší známé mapě Moravy od Pavla Fabricia z roku 1575 Radhošť vůbec není. Objevuje se až na mapě J.A.Komenského, vytištěné roku 1643 v Amsterdamu.

Zcela jiný názor má ale dějepisec Jiří Středovský. Ve svých "Svatých dějinách Moravy" se dovolává svědectví rožnovského kněze Jana Vavřeka, který mu listem ze dne 5. července 1705 sdělil, že: „na tomto kopci Moravané postavili sochu Radegasta, slovanského, velmi ctěného boha, háj i znamenitý chrám jemu zasvětivše. Kopec vlastní pojmenovali Radegast neb Radhošť a výročními schůzemi na tomto místě oslavovali satanáše. Nejslavnější dny, kdy Radhošť o radu tázán pro konání věcí, byly připadající na letní slunovrat. Tenkrát nesčetný počet lidu z nejvzdálenějších míst pokrýval horu a obětoval modle býky a ovce, aby si jej tím spíše naklonil.

Po skončení obvyklých obětí sešel se lid k hodům a žertu.

Podle Středovského byla tedy hora Radhošť významným kultovním místem moravských pohanů, kde byl Radegast uctíván. Lidé přicházeli k jeho modle, žádali ho o rady a věštby a on jim odpovídal.

Sen je takové divadlo, kde snící je scénou, hercem, náповědou, režisérem, autorem, publikem i kritikem.

C. G. Jung

Procházku po snových krajinách vám během prázdninových měsíců nabídne „Galerie na radnici“ v městě Příboře. Tato výstava prací z mezinárodní výtvarné soutěže „MŮJ SEN – MY DREAM“ bude současně poohlédnutím za patnáctiletým nepřetržitým, výtvarně mapovaným sněním dětí a studentů od 3 do 26 let. Obrázky z různých koutů naší zeměkoule již neuvěřitelných 15 let pomáhají připomenout osobnost našeho význačného příborského rodáka – Sigmunda Freuda. Přínos tohoto projektu zformuloval velmi výstižně pražský psychoanalytik - pan PhDr. Václav Buriánek: „Projekt MŮJ SEN – MY DREAM se daří uvést do přítomnosti tuto atraktivní historickou osobnost / Sigmunda Freuda/ nejen podněcováním zájmu o bádání v minulosti, ale hlavně nabízí osobní hledání a tvůrčí aktivitu.“

A já dodávám, že procházky v krajině snů nabízí mladým výtvarníkům také zamyšlení nad vlastní životní poutí a snad i obohacující zastavení se v tomto dnešním hektickém světě.

Tato retrospektivní výstava v Galerii na radnici v Příboře je především poděkováním všem mladým autorům a jejich obětavým pedagogům i všem vytrvalým, dlouholetým spolupracovníkům, bez jejichž pomoci by tento nápad zůstal jen v říši snů. Chyběla by mu významná a oceňovaná dlouholetá historie.

Výtvarné práce z MÉHO SNU jsou často prezentovány při nejrůznějších příležitostech. Rozdávají zde radost, nabízejí prostor k relaxaci, k zamyšlení. Práce z této soutěže byly např. v loňském roce prezentovány také na mezinárodní konferenci v New Yorku. Tato konference nesla název „From Freiberg/Příbor to New York: Why is Psychoanalysis Here To Stay“. Snové kresby zde mezinárodnímu publiku nejen připomněly náš region a rodiště Sigmunda Freuda, ale rovněž vyprovokovaly přítomné odborníky ke zkoumání možností jejich dalšího diagnostického a léčebného využití.

V tomto roce 2011 byl soubor zdařilých prací MÉHO SNU vystaven na Krajském úřadě Moravskoslezského kraje v Ostravě, vítězné a nejzdařilejší práce letošního ročníku byly prezentovány během květnového francouzsko-českého kongresu „Jablko Sigmunda Freuda“ v Příboře.

10. června 2011 se konala v Muzeu ve Frenštátě pod Radhoštěm přednáška pana doktora Libora Knězka - Život ve Frenštátě před stopadesáti lety spojená se křtem jeho nové knížky. Sál byl plný, ti, kteří přišli na poslední chvíli, museli stát. Pod dozorem dvou věrozvěstů – Cyrila a Metoděje pan Kněz vyprávěl. Nořil se do svých vzpomínek a odkrýval nám minulost svého krásného rodného města Frenštátu. Kde nestačily vzpomínky, pomohly dobové fotografie města, které byly návštěvníkům promítnuty.

Velmi zajímavě vyprávěl o svém prastrýci Josefu Kalusovi, četl úryvky z jeho prózy týkající se vzpomínek na jeho dětství, které v půvabné knížce „Z chlapeckých let“ představil veřejnosti. Ilustrace i obálka jsou obrazy matky pana Knězka Marie Parmové - Knězkové.

Knížka vyšla díky sponzorům v edici Zlatobýl v Nakladatelství Veronika ve Frenštátě pod Radhoštěm.

Za dobrou spolupráci poděkoval pan Kněz paní Aleně Chudárkové z Památníku Petra Bezruče v Opavě, za výběr dobových fotografií Muzeu ve Frenštátě a svým sponzorům - městu Frenštát p/R., obci Čeladná, rodině Josefa Kaluse, Nadaci JUDr. Edvarda a Betty Parmových, Malé galerii ve Frenštátě p/R. a firmě Pavla Knězka.

Foto: Richard Sobotka
PhDr. Libor Kněz podepisuje svou knihu Ireně Kopecké

Další horlivý zastánce tohoto tvrzení byl Josef Heřman Agapet Gallas. Ve svých "Mýtických povídkách o bozích a bohyních moravských Slovanů" z roku 1820 přichází dokonce s vysvětlením, jak mohla Radegastova modla mluvit. Dozvěděl se to z prastarého rukopisu, který získal jeho otec František Gallas v roce 1753 od rožnovského kaplana E. Povolného, když na jeho faře řezal kostelní ozdoby. Radegastova socha prý byla dutá, a v ní se ukrýval pohanský kněz, který pak mohutným hlasem odpovídal na dotazy jednotlivých lidí, přinášejících dary a oběti. Kněz do sochy tajně vstupoval přímo z podzemní chodby. Originál rukopisu se bohužel do dneška nedochoval, ale Gallas si z něj našťástí opsal nejdůležitější pasáže s přesným popisem Radegastovy modly:

„Hlava kudrnatá muže dospělého s velebnou a příjemnou tváří, korunou špičatou ozdobená, po jejíchžto stranách dva velké beraní rohy visely, mezi nimiž uši též beraní odtržené se vynacházely. Bradu měl též kučeravou a mezi rty jakousi podobu květného zvonečku nebo tulipánku. Prsa nahá ženská velmi oduť a břicho těhotnému podobné. Ostatní oudové, ruce i nohy scházely, než modla skončovala se dolu pod břichem v způsob egyptské Hermy. Modla ta byla z korintské mědi ulitá a tak náramně velká, že v ní dost velký a tělnatý muž aneb pop pohodlně seděl a vše, co se před ním děje, viděl a slyšet mohl, neb uši její byly tak mistrně zformované, že i slabo pronášená slova zřetelně od něj slyšána býti mohla. Prostředkem onoho tulipánku, jenž se nacházel mezi rty, mohl sedící v něm pop nejen všechno vidět, nýbrž také ústní většby vydávati, čímž pověreční pohané, neznající popův svých kejklířských prostředků a šalby v slepotě svoji velmi upevněni byli.“

Tato dutá socha Radegasta, celá pokrytá zlatem, stála v posvátném háji asi 20 minut chůze od vrcholu hory na stranu rožnovskou, v místě, kterému se dnes říká "Volářka", na památku volání, ozývajícího se z nitra sochy.

Po příchodu Cyrila a Metoděje na Moravu, kdy došlo ke střetu pohanství s křesťanstvím, byla socha misionáři povalena a na jejím místě byl postaven dřevěný kříž. Radegast byl rozbit a zakopán. Pohané se teď měli začít klanět jinému bohu. Jak plynula léta, dřevěný kříž pochopitelně chátral, ale křesťané ho stále obnovovali. Roku 1735 tam postavili misionáři z Valašska nový kříž s obrazem umírajícího svatého Františka Xaverského.

Slavnosti odkrytí kříže se zúčastnilo dva tisíce lidí, mezi nimi též Ludvika, hraběnka Žerotínská, paní panství rožnovského. Ke kříži se pak konaly ročně čtyři poutě, a sice na den Proměnění pána Krista (6. srpna) sv. Anny (26. července), Povýšení sv. Kříže (14. září) a na svatého Cyrila a Metoděje (5. července). Dřevěný kříž ovšem neměl dlouhého trvání, a proto byl místo něj v roce 1805 postaven vysoký kamenný kříž. A v roce 1898 tam byla přistavěna i celá kaple. K poslední změně došlo v září 1930, kdy byl kamenný kříž nahrazen bronzovými sochami Cyrila a Metoděje od prof. Albína Poláška, které tam stojí dodnes. Křesťanskému náboženství se ale nepodařilo vymýtiti z Radhoště tajemný nimbus pradávné doby pohanské. Nově zavedeným křesťanským poutím, místo starých pohanských slavností, se moc nedařilo a ještě v roce 1705 píše rožnovský farář Jan Vavřek zděšeně o divokých orgiích a slavnostech slunovratu, na kterých se schází nesmírné množství lidu z panství hukvaldského, rožnovského i frýdeckého, a v době pokojné i pohraniční Slováci uherští. Po starodávném způsobu tančil lid u ohňů a točil hořícími metlami ve vzduchu.

Zpěv a hodování se vždy posléze zvrhly na nestřídmé pití, hojně skákání, smyslné tance a všeobecné ukájení pohlavního pudu. Radovánky často končily krvavými hádkami a bitkami až k zabítí.

Historie sochy Radegasta

Na mohutném kamenném kvádru, v celém svém strašném, drtivém majestátu stojí postava boha slovanského dávnověku. Radegasta - boha slunce, války a vítězství. Jeho tuří přilba s krátkými rohy a širokou šjíjí, pod níž se šklebí obludná tvář nízkého čela a širokých úst, hledí ke kapli na druhém konci hřebenu, jako by se nechtěla smířit s nástupem křesťanské doby. Hrubá síla číší z děsivého úšklebku tváře i mohutného svalnatého těla tvrdě a panovačně rozkročeného. Levou rukou, podobnou tlapě draka, opírá se o silnou valašku, v pravé drží roh hojnosti, na jehož víku sedí kachna. Socha strmí do výše 3,20 m a váží 20q. Je zhotovena z umělého kamene se železnou vložkou a přísadou žulové drti.

Stejně jako sousoší Cyrila a Metoděje, nedaleko odtud u kaple, je i Radegast dílem akademického sochaře Albína Poláška, profesora umělecké školy v Chicagu, darem amerických Čechů staré vlasti. (Albín Polášek n.14. 2.1879 ve Frenštátě p.R., z. 20. 5.1965 ve Winter

Jak výmluvný zápis, jako-by v předtuše věcí příštích, doufá že mu tento titul zůstane. Dnes víme, že ani komunistická garnitura po celou dobu vlády v našem městě si nedovolila mu toto čestné občanství odebrat.

Z mého rozjímání mne náhle vytrhuje dotaz: „Dáte si ještě něco?“ Opět se ocitám v současnosti. Ne, již nic krom zavěšeného obrazu TGM tu nepřipomíná onu dobu. Snad jen ten tlukot pivních sklenic zůstal stejný.

Mohl bych zde hovořit o mnohém, o pohnuté historii sochy prezidenta Masaryka v Kopřivnici, ale tu samozřejmě všichni dobře známe. Je však nutné i konstatovat, že právě Kopřivnice a Masaryk, potažmo ona masarykovská myšlenka, posléze masarykovský přístup k životu dal vzniknout silnému promasarykovskému hnutí, které překonalo obě světové války i období komunistické zvůle a v průmyslové Kopřivnici zapustilo trvalé kořeny a dalo tak i podnět ke vzniku současnému Klubu Masarykova demokratického hnutí v našem městě.

Tomáš Garrigue Masaryk byl jedním z nejvýznamnějších českých politiků. Narodil se 7. března 1850 v Hodoníně. V roce 1918 se Masaryk stal prvním československým prezidentem.

Čtvrtým objektem v Kopřivnici, který nám našeho prvního prezidenta připomíná, byl hotel Novák – dnes Dům kopřivnických podnikatelů. V této původně přízemní budově byl také v květnu 1907 Masaryk, jako poslanec za náš kraj v Říšském sněmu ve Vídni, ubytován při své předvolební agitační cestě, v tehdy v obci s třítisíci třista devatenácti obyvateli. Jistě zde ochutnal i vyhlášený guláš (bylo zde totiž i řeznictví s výsekem masa) a čepoval se tam i vysoce kvalitní hukvaldský ležák. Dnes připomíná jeho pobyt pamětní deska umístěná na boční fasádě objektu.

A že to neměl Tomáš Masaryk při své volební cestě tak úplně jednoduché, vidíme v případě sousedního města Štamberka. Ve Štamberku sváděl Masaryk tvrdý boj s místními klerikály a zde velmi zakořeněné katolické vyznání místních obyvatel mu činilo velké potíže. Jak zaznamenal štamberský kronikář Žerdík, jakási prostá Štamberačka dokonce hodila po Masarykovi hrncem. I když tehdejší jeho protikandidát Povondra dostal ve Štamberku více hlasů, po Masarykově vítězství ve volbách si oddechli všichni pokrokoví občané tohoto sousedního města. Dodejme jen, že Masaryk vítězil v celém Lašsku a jakousi výjimkou, kde nedostal nejvíce hlasů, byl pouze Štamberk a tehdy samostatná obec Krasno nad Bečvou, která je dnes součástí města Valašského Meziříčí.

Je potřeba na tomto místě i připomenout, že to byl náš první prezident T. G. Masaryk, který se stal roku 1909, jako tehdejší poslanec za region Valašska, také prvním čestným občanem naší obce. V muzejním archivu se uchovává Masarykův děkovný dopis datovaný 22. září 1909, adresovaný kopřivnickému obecnímu úřadu. Uvádí se v něm: „Slovutný městský úřade, ctění pánové! Za čest, kterou jste mně prokázali, Vám uctivě děkuju: vidím v tom další pobídku, abych se jako poslanec města Vašeho a svého okresu stal hodným. Vám oddaný profesor T. G. Masaryk. (V Praze 22. 9. 1909, č.j. 2509).

A jistě sehrála tato skutečnost svou pozitivní roli, když roku 1910 byla naše obec povýšena na městečko. Snad i možno doplnit, že 25. května 1947 se stejné pocty udělení čestného občanství dostalo i jeho synu, tehdejšímu ministru zahraničních věcí, Janu Masarykovi. I ten učinil zápis do kopřivnické pamětní knihy: „Jan Masaryk, hrdý a doufám trvale čestný občan Kopřivnický“.

Parku, Florida). Radegastova socha byla odhalena 18. července 1931.

4. dubna 1938 při první jarní bouři se Radegast setkal s jiným staroslovanským bohem - Perunem. Blesk posunul sochu z místa a poškodil ji. Albín Polášek se ihned postaral o její opravu. Socha byla důkladně restaurována v roce 1982.

Až v podvečer usedne osamělý turista na úpatí podstavce Radegasta, kdy západní obloha nad údolím Dolní Bečvy a celý široký obzor zduchovní nehmotnou krásou, tu vyvstanou v jeho duši podivné myšlenky a nálady, které zaletí o mnoho století zpátky a dají vyvstat tajemným představám. Šklebící se bůh s tuří přilbou na hlavě a mohutných prsou oživne a zase jednou po tolika stoletích jeho mračný pohled obejme široká údolí, tatáž údolí, v nichž se lidé děsili jeho hněvu a radovali se z jeho přízně.

A co když někdy za jasné hvězdnaté noci náhle a neočekávaně staneme u Radegastovy sochy? Jaké to pak budou dojmy? Nebo když lyžař za sněhové vánice uteče se pod ochranu jeho monumentu? Snad zavede ho do vzpomínek na šerý romantický dávnověk a pravé kouzlo vložené do chladného kamene nabude živých rysů. Kouzlo, jež opráda táhlý hřbet Radhoště vždy, kdykoliv sami v myšlenkách kráčíme jeho stezkami starým vysokým lesem, či hřebenem lemovaným nízkou hustou klečí.

Irena Kopecká Radegast

Přišla jsem za tebou
s balvanem úzkosti.
Vzal jsi ho
a drolil.
Kolik tu najednou
přibýlo kamení!
A až jsi rozdrobil
poslední kousek maličký,
začals mi do uší
šeptat písničky.
Nějak se ve mně zabydlily,
tak jako ty,
slunce, déšť
i bílomodré nebe.
Přijmi můj dík, Radegaste.
Našla jsem sama sebe.

Ilustrace: Boris Zvada

Pořad Místecké Violy dne 24. června 2011 začal netradičně. Všichni členové literární společnosti i diváci zazpívali mírně upravenou jednu sloku svatební lidové písně. A tak Modrým salónkem znělo: „Ej, od Místku větor věje, už tej Sašence pantle bere ...!“ Takový úvod patřil člence Místecké Violy Alexandře Lasskové, která přišla s koláči a svatebním oznámením rozloučit se, mezi své kolegy, se svobodou. Po upřímných gratulacích, přáních a předání květin započal hlavní program.

Na malé pódium byl pozván první host, který své povídky od vody představil již v minulém roce při autorském čtení. Rybář a lovec příběhů Antonín Szkandera prostřednictvím tří povídek představil svou novou, v pořadí pátou knihu „Když ticho mluví.“ O interpretaci povídek: Ještě, že pstruzi nemluví, Štěká, když tahám rybu, Tatko, trefa! se postarali členové Místecké Violy Irena Šutariková, Jan Beseda a Renáta Tomková. Čas mezi povídkami byl vyplněn odpověďmi na otázky, které autorovi kladla moderátorka a režisérka pořadu Vlasta Blizňáková. Příjemné povídání s panem Szkanderou bylo zakončeno křtem knížky vodou z Olešné, kde jeho největším úlovkem byl dvacetikilový kapr. Příhoda s ním se rovněž stala námětem pro jednu z jeho povídek. Samotný autor na obálce knihy napsal: „Chci svými texty čtenáře potěšit a pomoci jim v různých životních situacích. Rád bych s nimi trávil volné chvíle jako s kamarády.“ „Přejme mu to!“ zaznělo z úst moderátorky.

Povídky byly vystřídány básněmi Bohumíra Vidury, básnického právníka z Ostravice. V krátkém komponovaném pásmu zazněly básně ze sbírek Rosení, Spirály a Černý květ. Nezvalovsky laděné lyrické básně byly orámovány zhudebněnou poezií frýdecko-místeckého hudebníka Michala Smolana. Z jeho CD „Lyrika“ byly vybrány skladby inspirované básněmi Holana, Nezvala, S. K. Neumanna a dalšími. V rozhovoru pan Vidura prozradil, že v současné době má plně dvě složky básní, které by rád publikoval. Posluchači se mohli v autorově podání přesvědčit, že básně z připravovaných sbírek Mámení a Zjevení nabízí úsměv i zamyšlení. Najdou se vydavatelé a sponzoři? Mnozí současní literáti vydávají knihy vlastním nákladem, což je velmi finančně náročné.

A jak uvádí pamětník, i když mluvil celé dvě hodiny, (cituji) „nikdo ze schůze neodchází před koncem, nikdy nebylo nepozorného šumotu, kašlání a celé to shromáždění doslova visí na řečnickových rtech.“

Masaryk na Lašsku! Jak to tehdy znělo absurdně. Vždyť Masarykova strana byla slaboučká, neměla v městech východní Moravy ani organizací, ani místních novin a časopisů, ba ani peněz a konec konců jen hrstku inteligence. Proti němu stál kandidát sociální demokracie – prý velmi sympatický muž. Ale proti němu však stála hlavně mohutná a bezohledná, zdivočelá a neštitivá organizace far, která kandidovala živnostníka, organizátora moravského živnostenského hnutí. Masaryk byl ve zdejších novinách a na schůzích označován za neznaboha, rouhače a zaprodance židů. I příborský děkan agitoval proti Masarykovi před užší volbou soukromými dopisy, v nichž psal kněžím svého obvodu: „V Příboře 16. května 1907. Důstojný pane! Pro všechno, co Vám drahého jest, pro čest Panny Marie, jejížto strážcem jste a kterou Masaryk pokálel, upřev jí panenství, napněte všechny síly a agitujte sám a s důvěrníky dům od domu, aby Masaryk neprošel při užší volbě. Bůh Vás posiluj a Panna Maria řídí naše kroky. Srdečný pozdrav! Vám oddaný Msgr. Josef Fusek.“

Když byl Masaryk seznamován s výsledky voleb, byl prý myslí klidné. Privil: „Na mandátu mně nezáleží. Budu-li zvolen, znamená to práci, pakli nebudu zvolen, budu pracovat také.“

Lašsko ještě dlouho po volbách pykalo za Masarykovo zvolení. Všude tam, kde mělo olomoucké arcibiskupství své statky, Kopřivnici nevyjímaje, byla obyvatelstvu projevována od arcibiskupových úředníků krajní nepřízeň.

Není to jen restaurace Pod Kaštany – dříve hostinec Heisig, ale prof. Masaryka v Kopřivnici připomínala i hospoda zvaná Amerika, stávající kdysi poblíž současné (ale i tehdejší) hospody Morávia. I zde se konaly v sálech Ameriky i Morávie bouřlivé volební schůze a T.G. Masaryk zde také několikrát vystoupil. Zvláště lze vzpomenout onu druhou květnovou neděli roku 1907, kdy Masaryk promluvil v hostinci Amerika. Když se rozkřiklo, že tu bude v 10 hod., již v půl deváté byla místnost Ameriky plná do posledního místa.

Schůze tu byly bohatě navštěvovány. Sál u Heisigů byl přeplněn hlavně dělnictvem sociálně demokratickým a klerikály a jejich zástupci.

Zde v sále také Masaryk roku 1907 prohlásil: „Budu-li zvolen, prohlašuji, že vstoupím do českého klubu a budu hájit zájmy utlačovaných“. Není bez zajímavosti, že v letech 1907 a 1911 zde v zadní světničce Tomáš Masaryk i přespál, jak nás informuje místní kronika.

Připomeňme si počátky Masarykovy volební kandidatury na Lašsku. Několik pokrokových lidí, většinou realistů, se sdružovalo kolem lékaře dr. Jana Kraicze, vychovance realismu a osobního Masarykova přítele. Roku 1906 hodlali tito pokrokovci založit lašskou národní radu, v níž by se soustřeďovali kulturní pokrovní pracovníci. Ale poněvadž bez politiky nelze pracovat ani kulturně ani hospodářsky, zřídili politický spolek.

Když se pak chystaly nové volby do vídeňského parlamentu za všeobecného volebního práva, dostavila se otázka, koho kandidovat? Profesor Dědina vyslovil jméno Masaryk. Dr. Kraicz vzal na sebe úkol, že se Masaryka dotáže. Odpověď Masarykova zněla: „Kandiduju tedy, ale nenamáhejte se příliš. Bude – bude, nebude – nebude“.

Všeobecné volební právo se stalo zákonem v lednu roku 1907 a 14. května se konaly volby do říšské rady. Masaryk vystoupil jako kandidát ve skupině těchto měst: Rožnov, Vsetín, Valašské Klobouky, Příbor a Zlín. Kandidatura byla velikou událostí pro Masaryka i pro jeho stranu. Masaryk vyšel vítězně z užších voleb 23. května jako zvolený poslanec na říšskou radu. Svou volební kampaní dal Masaryk příklad českému politickému životu jako pravý demokrat.

Zde, před plným sálem, Masaryk přistoupil k předsednickému stolu, bez poklon a řeči podal předsedovi a ostatním dvěma, třem občanům ruku, po zahájení prostě povstal a začal vykládat, ne kázat, ne rozčilovat se, ne poučovat, ale klidně vykládat předmět schůze. Obsah jeho řeči zaznamenaný bohužel není. Je však pravděpodobné, že stejně jako v dalších obcích a městech hovořil o otázce rakousko-uherského vyrovnání, vyložil stručně celý vývoj maloživnostenského problému, otázku socialismu i klerikalismu.

O tom by mohli vyprávět členové Literárního sdružení Petra Bezruče, jehož předseda pan Miloš Oliva byl pořadu přítomen a zároveň napsal ke sbírce Rosení podrobný doslov. Panu profesorovi Olivovi vyjádřil autor velký dík za podporu a motivaci do další tvorby.

Program pátečního odpoledne se po hodině a půl nachýlil ke konci. Diváci se mohli osobně setkat s autory a zakoupit si jejich knihu. Sladkou tečkou za milým setkáním s hosty byly svatební koláče.

Foto: Miroslav Velička

Členové Místecké Violy

Sedím ve své zahradě na houpačce, rozhlížím se - kolem samé květiny, oleandry, muškáty, petunie, surfinie, aksamitníky, doslova oáza klidu – vpravo příjemní sousedé, vlevo příjemní sousedé a říkám si: „Je tohle kousek Příbora, města, na kterém mnozí nenajdou nit suchou?“ A sama si odpovídám: „Je. Ale možná vidím jen to, co vidět chci.“ Zavírám oči. . . a nejdřív vidím našeho dlouholetého kronikáře Lubomíra Loukotku.

Vzápětí vidím to, o čem jsme mnohokrát mluvili – střípky z historie města, vidím mapu, která má – nikdo neví proč - nahoře jih a dole sever, není datována a je zřejmě nejstarší mapou Příbora. Je na ní kostel a pár domků na náměstí. Několika staveními je na ní zakreslen i Klokočov a Skotnice.

Vidím zakládací listinu města. Ač je psána krasopisně, je pro mě nečitelná. Ale má své kouzlo. Naštěstí byla stejně krasopisně přepsána do češtiny. Příbor je tady nazýván Vriburchem. Vydal ji 12. 12. 1251 markrabě moravský Přemysl.

Vidím znak města v podobě, jak byl zakreslen na počátku 17. století – v době, kdy ho polepšil František z Dietrichštejna. Kardinál měl Příbor rád. Povolil mu v roce 1628 ke stávajícím čtyřem trhům další čtyři! Na tu dobu výjimečné rozhodnutí.

Vidím staříčkový obrázek kláštera – dnes největší budovy městské památkové rezervace v Příboře. Na obrázku je klášter propojený nadzemní chodbou s kostelem. Mezi oběma stavbami vede úzká cesta – tak akorát pro koňské povozy. Zakládací listinu piaristické koleje a latinského gymnázia vydal v roce 1694 olomoucký biskup Karel II. z Lichensteina.

Jako Kopřivničan chodívám poměrně často na obědy do zdejší restaurace Pod kaštaný. Vaří se tu vcelku chutně. Dojídám, dávám si kávu a rozhlížím se okolo sebe. Skutečně se tu hodně změnilo.

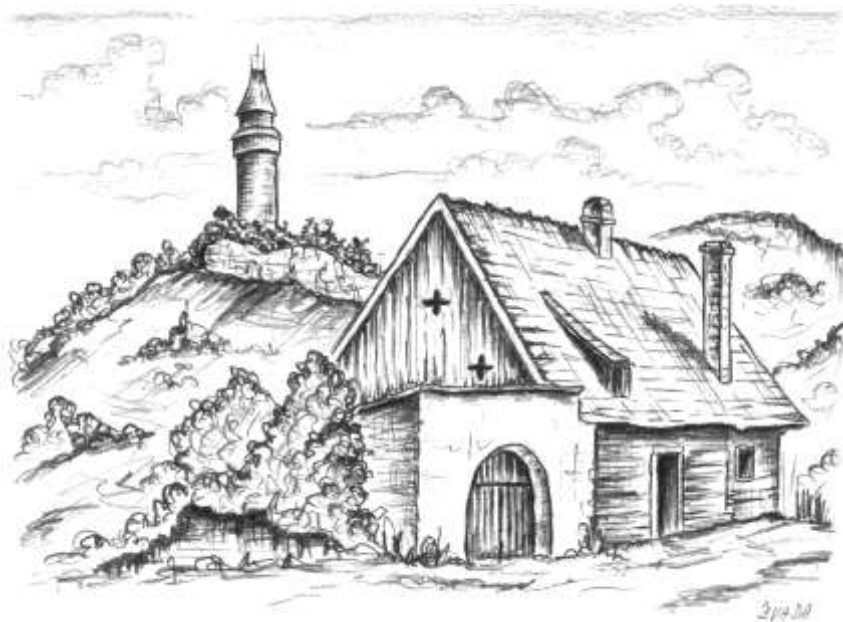
Tato restaurace byla od svého vzniku, jakýmsi střediskem kulturního a společenského života v historii města. Původní hostinec tu postavil na počátku 80. let 19. století místní rolník Jan Buček. V roce 1884 jej od rodiny Bučkovy odkoupil p. Ludvík Heisig. Tehdy byla tato hospoda nejlepší v Kopřivnici. Proslavenou se stala zdejší výborná kuchyně Haisigovy manželky Kláry. Při hostinci byla zavedena také výroba limonád a sodové vody. Ty byly velmi známé a pro svou chuť se rozvážely i do Ostravy, Rožnova, Valašského Meziříčí a Nového Jičína. (snad možno dodat, že tato sodovárna byla znárodněna po komunistickém puči v roce 1948 a hostinec byl násilně přičleněn ke komunálnímu podnikům, avšak až do roku 1955 byl tento podnik vedený stále p. Josefem Heisigem, Ludvíkovým synem.)

Tento Ludvík Heisig byl velmi uvědomělý a pokrokový. Proto není divu, že se sál tohoto hostince stal roku 1889 i střediskem kopřivnického vlasteneckého pěveckého spolku Vlastimil i střediskem místní Národní jednoty. V tomto objektu vznikla v roce 1913 i tělovýchovná organizace Sokol, která zde měla sídlo až do roku 1932, kdy byla v Kopřivnici vystavěna nová Sokolovna. Zde, na dvorku u hostince, také naši Sokoli získali i první místo jako cvičiště. Během celého období první republiky se tu konaly večírky a zábavy pořádané především českými spolky a organizacemi. Není bez zajímavosti, že v sále, kde nyní pomalu popíjím kávu, se začalo poprvé promítat v Kopřivnici kino. A náhle mé myšlenky ustupují od přítomnosti a já se ocitám v tomtéž sále, ale o sto let dříve.

Ano, zde za c.k. Rakousko - Uherska pořádaly volební schůze, na kterých promlouvali o svém programu kandidáti o poslanecký mandát. A byl tu i tehdejší univerzitní profesor Tomáš Masaryk, který zde promluvil v roce 1907 a v roce 1911. Roku 1907 se i v Kopřivnici rozpoutal tuhý volební zápas a Masaryk musel odrazet útoky klerikálů i některých sociálních demokratů.

Kamenné zídky i menší zídečky jsou však k vidění nejen uvnitř města, ale i ve stráních Bílé hory. V travnatých mezích mezi pruhatinou políček je kdysi dávno a podle vyprávění mé babičky, vystavěli jejich majitelé, zřejmě proti sesuvům půdy po velkých deštích. Působí malebně a z dálky se podobají bílé, odpočívající ovečce. Teplý bílý kámen zve k sobě rostlinky roztodivných skalniček, jako tlustolisté rozchodníky, ale i různé druhy mečů a ke kameni přisedlou mateřídoušku. I o drobný kámen, který bylo vidat v hromádách na pokrajích polí, nebyla nikdy nouze. Věděli jsme s jistotou, kde v suchém bezpečí žila ještěrka.

Od mého rodiště žiji dnes jen nedaleko. I tak se však stále považuji za jeho obyvatele a stále raději se tam vracím. Tomu říkám „zakořenění“.

Ilustrace : Boris Zvada

Vidím malovaný obrázek Josefa Luňáčka z roku 1930, na kterém je Valentinská pouť zvětšená z oken gymnázia. Třeskutá zima se závěsemi sněhu, stánky, sáně tažené koňmi, a ihned se mi vybaví poslední valentinská pouť – sice bez sněhu, ale s nabídkou jak se patří! K tomu na tři tisíce lidí.

To už jsem v našem století. Vidím, jak 20. března – v den, kdy jsme v Příboře vítali jaro, přilétli do města rackové. Vznášeli se nad Lubinou ve chvíli, kdy děti vhažovaly do vody Moreny.

Vidím i čerstvé maturanty, kterak naposledy a s vysvědčením procházejí dveřmi Masarykova gymnázia – vůbec ne tak vesele, jak si během svých studií představovali.

Vidím i školáky, jak spěchají každé ráno do svých tříd a pak po vyučování jak utíkají na ledovou tříšť nebo zmrzlinu.

Vidím náměstí, kde každý z domů – je to 48 popisných čísel - v sobě skrývá tajemství a hodně vzpomínek. Dnes ale vidím květiny v některých oknech, vidím tabuli zvoucí návštěvníky k procházce památkovou rezervací, lidi sedící na lavičkách u sousoší Panny Marie, turisty osvěžující si ruce a obličej u kašny.

Opouštím náměstí a vidím čisté ulice, spravené chodníky, bytové domy, které dostávají jeden po druhém nový kabát, lidi tancující na hasičské Benátské noci, hokejisty z Hájova slavící 15 let své činnosti, Prchalovjany, kteří i v nepříznivém počasí dorazili v hojném počtu na oslavy 75. výročí postavení kaple v jejich obci, vidím rozzářené oči Ludvíka Demela – kapelníka a zakladatele dechového orchestru mladých, který oslavil své sedmdesáté narozeniny koncertem. Věnovali mu ho sami muzikanti.

Vidím lidi, kteří mají Příbor rádi, vidím i přátele, kteří mě obklopují a myslí na mě - jedni dorazí s mísou jahod, druzí se sazeničkami vzácných bylin a keříků a další jen tak, a já, že bych opravdu viděla jen to, co vidět chci?

Ale ne, přece jen vidím - třeba kulturní dům, který vypadá, jak to jen říct, prostě potřebuje nutně opravu. Vidím i ty šílené květníky před rodným domem našeho slavného pana Freuda, vidím, že na jedné straně se přestane kosit tráva a na druhé už je zase vysoká. Vidím, že o víkend chodí lidé čůrat za veřejné záchodky, protože prostě o víkend je WC v Příboře zavřené a dál ti nešťastníci nedoběhnou.

Ale taky vím, co bych si přála jednou vidět. Náměstí s domy jako ze škatulky, plno kavárniček a cukráren, náměstí plné korzujících a vzájemně se zdravících lidí. Přála bych si vidět zahradu kláštera plnou studentů posedávajících na trávniku, maminky s kočárky na lavičkách, seniory u stolečku s kávou. Přála bych si vidět městský park sloužící častěji než dnes akcím mladých.

Přesto všechno, když se rozhlédnu, vidím kolem samé květiny, oleandry, muškáty, petunie, surfinie, aksamitníky - doslova oázu klidu - vpravo příjemní sousedé, vlevo příjemní sousedé a říkám si: „Je tohle kousek Příbora, města, na kterém mnozí nenajdou nit suchou?“ A sama si odpovídám: „Je. To je místo, kde chci bydlet, kde chci žít a třeba si i jen tak sedět na zahradě na houpačce a při tom se dívat kolem sebe s očima otevřenýma....“

Ilustrace: Boris Zvada

Foto: z archivu MÚ Příbor

Přes řádku let, dobře pamatuji na otcovy přátele. Rádi jej navštěvovali a ručně spolu konzultovali chyby v perspektivách štramberských chalup. „Kdo umí dobře vykreslit Štramperk – ten už něco umí“. Tím většinou končily jejich hlučné disputace o kresbách, kterým jsem tak ráda naslouchala.

A že měli jistotou pravdu, svědčí i mé první pokusy. Před našim oknem jsem jej denně měla před svými očima. Stále stejný obraz Trúby - ten nejznámější a nejmilejší objekt, tisíckrát „odkoukaný“, a přece neznámý. Přes spousty pokusů se mi nikdy nepodařilo věrně jej zobrazit. Tehdy jsem definitivně zjistila, že z mého „malování“ nikdy nic nebude.

Žila jsem však v místě, které mělo a dosud má na mé myšlení celoživotní příznivý vliv. Denně jsem se mohla do sytosti procházet kamennými uličkami pod dřevěnými štíty roubených lašských chalup s vykrajovanými srdíčky s vydechující vůní sena. Ve špičce střechy, podobající se vyšívané zástěrce, jsem už jako záček se zakloněnou hlavou mohla slabikovat vzkazy z minulých staletí v podobě malovaných křížů nebo památných letopočtů.

Obydlí s hrubých klád, s malými - v teplém létě stále otevřenými okénky zavěšenými na železných háčcích, s velmi útulnými a léty vyhlazenými zápražími a nízkými dveřmi do sklípků, do nichž se vstupuje s pokornou úklonou, stále přitahuje. Také zahrádky jsou tu menší, zato úhlednější, jen s lidovou výsadbou krušpánků, jaká sluší prostému lašskému stylu.

Zrakům návštěvníků jsou ukryty úzké uličky, sloužící jako spojnice mezi ulicemi s provozem, známé jen „domácím“. Jsou pečlivě uschovány mezi svažitými plůtky zahrad, některé opatřené prostými schody nebo vystouplými kameny, po kterých jsme mohli projít nebo je proskákat skoro poslepu. Terasovitý terén města vytvořil i kouzelná zákoutí s řadou zajímavých zídek podpírajících nejen domy, ale i zahrádky se svou rázovitou květenou. Téměř na všech se po čase objeví malé svazečky sleziníku červeného – štramberské to speciality, který má rád světlé prostředí a vápenný kámen. V jeho blízkosti se neomylně usídluje i sametově zelený jedovatý vlašovičník – léčivka se žlutým mlékem a celá řada dalších planých, ale o to krásnějších bylin.

Krajinu, v níž jsme prožili kus svého života, učili se poznávat přírodu a vychovali své děti, nazýváme krajinou domova – krajinou poznávání. Pro mne však bližší a mnohem dražší je krajina dětství. Až se nestačím divit, proč se tam tak umanutě stále vracím. Asi proto, že jsem zde prožila řadu svých prvních nejlepších let, ve velikém a světlém domě svých prarodičů. A nebyla to jen doba raných let, ale i laskavý vliv lidí, kteří v mém životě tolik znamenali. Pak se život začal všelijak klikatit a v mých třinácti letech změnou bydliště, uzavřel tu nejkrásnější kapitolu.

Vyrůstala jsem v rodině, kde vůně terpentýnu se směsí různých nátěrů pláten, nebyla neznámou. Stěny bytu ověšeny hotovými obrázky, stůl plný skic a nedokončených prací v malířském stojanu, otcovy knížky otevřeny na stránkách českých malířů – Mařáka, Chittussiho, Jaroňka i jiných. Nutil k tomu ostatně i pohled z okna. Nebylo pro nás žádnou zvláštností denně obdivovat kulatinu Trúby s pokračujícím panorámatem libotínských lesů.

I dnes, na počátku každého dne, když už je téměř jisté, že světlo vítězí, vynořuje se před mýma rozespalýma očima obraz na plátně. Můj otec – výtvarník Josef Martini – jej namaloval před více než padesáti léty. Vidím na něm známou scénérii mého rodiště – městečka žijícího na i ve skále. Záběry mým otcem důkladně prokreslené, stejně jako celou řadou malířů – laiků, ale i významných mistrů malířského kumštu. A tak se dnes i mé obydlí, v mansardě domku mezi trámy, s pořádným nadhledem nad ostatní krajinu, stalo jakousi minigalerií, ve které se dobře bydlí. Otcovy obrazy jsou zde v elegantní společnosti usušených bylin i jiných planých rostlin, které se staly objektem mého zájmu.

V paměti i na skicách ohmataného bloku mi zůstalo několik vzácností, které uchovávám. Otec rád vzpomínal na svoje začátky, kdy kresbičky malého kluka – později školáka, se tísnily na okrajích přečtených novin. Blok byl tenkrát velikým přepychem.

Malá bílá kaplička za Příborem. Vlastně dvě kapličky. Ta od cesty obsahuje ještě zbytky dávné slávy, ta od trati je prázdná. Ne tak docela. Pár špinavých papírů a umělých lahví se šklebí na poutníka, který se zastaví a mlčí. Teď ještě překonat trsy kopřiv a pichlavé trávy a už lze sestoupit na kámen a nabírat chladivou vodu do svých dlaní, nechat ji stékat po tváři a pozorovat její návrat do maličké studánky.

Když se nabažím mazlení s kapkami vody, usedám na kamenný okraj a pozoruji okolní krajinu. Kousek vedle vede trať, po které sem tam běží jeden, dva či tři vozy vláčku kolejáčku, ze Studénky do Veřovic a z Veřovic do Studénky. Za tratí pokyvují hlavou tetky vrby:

„Jo, to už není, jak bývalo! To se tu několikrát denně proháněl i vláček nákladáček. A co měl vozů!“

Teď nákladáček jezdí už málo. V úhlu očí se objeví i most, po kterém frčí auta. Jedny sem, druhé tam. Troubí, předjíždějí se, ženou se za něčím, někam.

A tady je krásně! Nad hlavou mi plují bílí beránci a voda je tak měkce chladivá. Beru ji znovu do dlaní, přelévám mezi prsty, hraji si s ní, pouštím její krůpěje po tváři. Pak nořím své ruce do studánky a nechávám proudit její sílu a energii do své duše. Nemohu se jí nabažít. Co na tom, že kolem rostou kopřivy, že stará loňská tráva žaluje, že ji nikdo nepokosil. Voda – elixír života, bude a zůstane kouzelnou vládyní nad životem a smrtí i tenkrát, když právě nezurčí v mramorových kašnách.

Modlím se a prosím sv. Jana Sarkandra: „Ochraňuj vodu!“

Irena Kopecká
Kaple sv. J. Sarkandra

Přežíváš,
co na tom,
že prázdnota naplnila
oltář tvůj,
že odpad a nečistota
obklíčila bludným kruhem
místo posvátné.

Studánka
s vodou chladivou,
s vodou léčivou,
s vodou perlivou,
zůstala na stejném místě
držet stráž.
Sestupuji k ní
a vím jistě,
že ochladí mou tvář.
Modlitbu díky
kladu na oltář,
který není.
A Boha prosím
o odpuštění.

Kaple sv. J. Sankandra, Příbor - Prchalov
Ilustrace: Oldřich Laník

Tato záliba ho přivedla do řad členů smíšeného pěveckého sboru Ondráš, v němž vedle dvacetiletého zpívání působil pět let i jako konferenciér.

Jaroslav Merenda se rovněž účastnil řady literárních soutěží, přičemž nejvíce si váží prvního místa v celostátní soutěži, pořádané v roce 1999 Literárním klubem Petra Bezruče ve Frýdku-Místku. Merendovým veršům veřejnost ráda naslouchala v pořadech Literárního klubu Okresní a posléze Městské knihovny v Novém Jičíně, kde byl navíc dlouhá léta aktivním členem. Svým básnickým dílem přerostl Jaroslav Merenda hranice novojičínského regionu. Jeho rodná obec Hodslavice ho zařadila mezi významné osobnosti, město Nový Jičín ho poctilo obdobným názvem v roce 2004.

V prosinci roku 2000 byl zvolen předsedou Klubu rodáků a přátel města Nového Jičína, aby mohl pokračovat v záslužné práci po zemřelém a nezapomenutelném zakladateli Klubu Ervinu Bártkovi, který zhudebnil pro svůj sbor jednu z nejkrásnějších Merendových básní Magnólie u zámecké zdi. Skladba se stala okamžitě oblíbenou součástí repertoáru Ondráše. Zvukomalebnot jubilantových veršů podnítila i další hudebníky. Hodslavský rodák Ervin Toman napsal hudbu k básni Padá listí, padá a Václav Ptáček vytvořil několik dětských písní (např. Čmelák, Liška) a pro Mrázkovu hudbu zkomponoval song Kouzelný čas. Říká se, že čas je prevít a mnohé odvané. Možná, ale dílo člověka zůstává. Verše Jaroslava Merendy jsou toho důkazem.

Jaroslav Merenda
Růže

Rozkvetla růže.
Voněla daleko, široko.
A její vůně mámivá
mámila muže.
Jsem láska, šeptala,
miluj mě!

Voněla všem.
I mně svou vůni dala.
Však pod listem,
tam hluboko až pod listem
své trny ukrývala.

*Já životu vzdám jednou dík
i za poslední okamžik.
A i když v zemi budu spát,
ještě mu budu děkovat
za všechno, co kdy štědře dal,
za to, že žil jsem, miloval.*

Jaroslav Merenda

tímto svým vyznáním a krédem uvedl kdysi před léty svou první básnickou sbírku Magnólie u zámecké zdi. Veršům a Novému Jičínu zůstal hodslavský rodák, a zároveň novojičínský básník věrný po celý život. Pokud bychom v Novém Jičíně měli síň slávy, náležel by tam svým básnickým dílem po právu hned mezi prvními. Pravda, svobodně své verše mohl vydávat až po roce 1989, což zúročil sedmi sbírkami, z nichž zvlášť kouzelná básnická publikace je věnovaná dětem. Magnolie u zámecké zdi, Poslední růže, Je láska křehká věc, Tichá cesta mezi poli, Svinec má láska, ...a píseň byla dohrána – to jsou ony perly tvůrčího zápasu Jaroslava Merendy. Z jeho životopisu se dovíme, že se narodil 3. listopadu 1921 jako třetí ze čtyř sourozenců v rodině malého živnostníka, krejčovského mistra v památné obci Hodslavice. V letošním roce tudíž oslaví devadesáté narozeniny.

Po maturitě na Gymnáziu v Novém Jičíně absolvoval kurzy pedagogického minima na Pedagogické fakultě v Ostravě a získal aprobaci učitele odborných předmětů v oboru knihař. Učil 14 let na Učňovské škole v Novém Jičíně a 18 let na Středním odborném učilišti ve Frenštátě pod Radhoštěm. Jaroslav Merenda měl mnoho zájmů, tak, jako každý mladý člověk v určitém období. Zpěv a poezie se nakonec staly doménou jeho života. Jak před pár léty napsal blízký přítel Jaroslava Merendy prof. Václav Ptáček, poezie se mu stala denní potřebou. A tak měl neustále u sebe papír a kousek tužky a své podněty zaznamenával. Druhou láskou se stal již od mládí zpěv.

*Budu-li někdy plakat,
pro tebe jediné,
ty dobo dětských snů
v blízkosti matčině.*

Bohumil Pavlok

Život s matkou v jeho dětství byl úzce vázán k soužití s přírodou, kterou jinak nade vše miloval a s lidmi, kterými byl obklopen. Jeho velkou láskou byli koně. Přes zákaz chodil do stáje a sledoval jejich krmení. Jednou se mu koně stali málem osudnými. Bylo to za bouřky, koně poplašeně uháněli z pole, bez kočího až na dvůr, kde si malý Bohumil hrál. Duchapřítomnost a okamžitý zásah matky zabránil neštěstí.

Ve chvílích věnovaných vzpomínkám vyprávěl své manželce, jak rád sledoval obřad při pečení chleba. Maminka dala doprostřed selské kuchyně díži s moukou a připravovala kvásek. Jednou se stalo, že malý Bohumil všemožně chtěl pomáhat, a tak zvědavě do díže nakukoval, až tam po hlavě spadl. To bylo pláče, ale také smíchu. Tím obřad nekončil, chléb se pekl doma. V chodbě byla pec, a tak pozoroval vytápění, vymetání a nakonec vlastní pečení.

Stejně to bylo u poledního oběda. Obřad začal shromážděním celé rodiny kolem velikého stolu, doprostřed se dala mísa brambor, často k tomu bylo kyselé zelí, nebo jen kyška. Každý dostal lžíci a začaly závody. V matčině jednání spatřoval až posvátný vztah k hodnotám spravedlnosti. Obdivoval ji, jak v klopotném každodenním pachtění za obživou dokázala v křesťanském duchu najít přístup k bližnímu svému. Vzpomínal na ni v pozdějším životě, což se opět projevilo i v jeho tvorbě.

Samotná skutečnost, že vyrůstal v křesťansky orientované komunitě, v něm pěstovala povědomí duchovních hodnot. Víra v Boha byla studánkou živé vody, poskytující sílu rodině, v jejímž středu citelně chyběl otec.

Dětský věk prožíval stejně jako jeho vrstevníci na vesnici.

Dětský věk prožíval stejně jako jeho vrstevníci na vesnici. Zapojoval se rád do nejrůznějších klukovských her a sportování. Radost mu poskytovala především kolektivní zábava jako byl fotbal a hry, které utužovaly a formovaly schopnost spolehlivého přátelství.

*Ach, kde jste, kde, zvichřené časy mladých let,
oblačné sny i požáry srdcí a noci bludných hvězd.*

*A kde jste, přátelé mých botek toulavých,
studentských recesí z primy i oktávy.*

BOHUMIL PAVLOK
básník, spisovatel, recenzent, publicista, satirik

Narodil se v obci Řepiště (u Frýdku Místku) 22. 11. 1922,
kde také 16. 1. 2002 zemřel. Je pochován na místním hřbitově.

Mezi jeho nejbližší přátelé patří Thomas Mann, Stefan a Arnold Zweig, Romain Rolland, Albert Einstein a jiní. Vyměňuje si s nimi mnoho dopisů, diskutuje o svých poznatcích.

V roce 1923 se u něj objevují příznaky rakoviny čelisti, postupně se podrobuje 32 operacím, ale jeho vášeň pro doutníky je silnější.

Počátkem června 1938 opouští Freud i se svou rodinou Vídeň díky pomoci princezny Marie Bonapartové, která za svého učitele Freuda platí 12000 holadských zlatých (asi 5000 dolarů), aby si mohl vzít sebou i svou knihovnu a sbírku starožitností. Jeho sestry ale musejí zůstat ve Vídni a všechny čtyři nakonec zahynou v koncentračních táborech. Freudovy spisy jsou shromažďovány ve Vídni a slavnostně páleny.

Freud přijíždí do Londýna, kvůli chatrnému zdraví odmítá cestu do Ameriky. Rakovina ho trápí, ale tisíci prostředky nechce, bere jen dvě pilulky aspirinu denně, chce mít čistou mysl. Nemoc se zhoršuje, z úst vychází zápach rozkládající se tkáň. Hnisající ránu má zakrytou moskytiérou před hmyzem. Krutá bolest se už nedá vydržet. 21. září 1939 svému lékaři řekl: „drahý doktore, slíbil jste mi, že mi pomůžete, když už nebudu moci dál. Jsou to pro mě hrozná muka a nemá to žádný smysl.“ Doktor Schur podal Freudovi malou dvoucentigramovou dávku morfia, po níž rychle usnul. Upadl do bezvědomí a 23. září 1939 v noci zemřel.

Použité prameny a literatura:

*Pierre Babin: Sigmund Freud-tragédie nepochopení, Slováry,
Praha 1994*

Jiří Cvekl: Sigmund Freud, Orbis, Praha 1965

*Michal Černoušek: Sigmund Freud, dobyvatel nevědomí, Paseka,
Praha a Litomyšl 1996*

Bohuslav Žárský: Freudův Příbor, Montanex, Ostrava-Poruba 2006

V podhůří Beskyd leží malebné městečko Příbor, které má bohatou historii, může se pochlubit nebývalým rozkvětem řemesel i zemědělství, mělo svůj mlýn, pivovar, několik dobře prosperujících továren. A nejen to, Příbor byl centrem školství a kultury celé severovýchodní Moravy, bylo tady piaristické gymnázium a jeho studenti odehráli stovky divadelních představení, doprovázených hudbou a zpěvem.

V roce 1791 bylo v Příboře 291 stavů a přes 400 soukeníků. Příborská sukna byla kvalitní a líbivá, zájem o ně byl proječován v Uhrách, Rakousku, Litvě i Rusku. Příbor se stával prosperujícím městem, které lákalo k podnikání.

V roce 1840 se nechává přemluvit svým přítelem z dětství Ignácem Flussem, který se později stal nejbohatším občanem Příbora, i Jákob Freud. Přichází do Příbora i s rodinou zkusit své štěstí. Daří se mu dobře, ale v roce 1850 jeho žena Sally umírá a jemu zůstávají na starosti dva synové. Po pěti letech se znovu žení s vášnivou a krásnou devatenáctiletou ruskou dívkou Amálií. Jejich prvorozené dítě Sigismund Schlomo Simcha Freud přichází na svět 6. května 1856 v domě číslo 117 u Zajíců v Zámečnické ulici až do tří let svého věku v Příboře žil jeden z největších psychoanalytiků světa – Sigmund Freud, jak se později ve dvaadvaceti letech rozhodl sám pro své zkrácené jméno.

Otci se ale příliš nedařilo, proto odchází přes Sasko do rakouské Vídně, kde Sigmund Freud prožil takřka celý svůj další život.

Malý Freud měl velmi dobrý prospěch ve škole, odchází proto studovat lékařskou fakultu. Po jejím úspěšném ukončení se věnuje hledání příčin duševně chorých a jejich léčbě. Publikuje mnoho statí a spisů, ale jeho nejvýznamnější podíl spočívá v tom, že objevuje, jak významnou úlohu v životě člověka mají sny, nejdůležitější zdroj informací o procesech v nevědomí. Právem se jeho Výklad snů stává základem psychoanalýzy a psychiatrie ve 20. století na celém světě.

Ve dvacátých a třicátých letech navazuje Freud styky s celou řadou vědeckých a kulturních osobností své doby.

Pohádky se přebírají jako hrách, sypou se jedna za druhou, až se jednou dosypou. Hrách i pohádky. Jsme na konci, ale ještě dřív než uzavřeme tuto knížku, pojďme za malým Tomášem.

Je to štíhlý, světlavý, čiperný klučík, který vyleze na všechny stromy v okolí, rád se brouzdá v řece, hází kamínky do klidné vodní hladiny nebo jimi přehazuje řeku, někdy si natáhne provázek mezi stromy a skáče, co nejvýš umí.

Jednou se Tomáš nepohodl s kluky, sázeli se, kdo nejdál dohodí kamenem a on vyhrál, tak se na něj všichni naštváli a utekli mu.

„Stejně jsi švindloval,“ neslo se pohrdavě k němu, když ho kluci opouštěli.

„Jak švindloval?“ zlobil se nad tou nespravedlností, „copak se v tom, když házíme kamínky, kolik kdo dohodí, dá švindlovat?“

Ale kluci už ho neposlouchali. Utekli od něho pryč a ještě na něj pokřikovali:

„Švindloval, švindloval!“

Tomáš se otočil a nejprve pomalu, pak jako by ho někdo honil, začal utíkat. Kam? To nevěděl, pryč, pryč!

Přeběhl Benátky, už míjel poslední chalupy, utíkal dál do kopce, na Haškovce. Teprve tam se udýchán zastavil. Sedl si na zem a díval se kolem sebe na krajinu. Pak se rozplakal. Plakal dlouho nad nespravedlností, které se mu dostalo od svých kamarádů, nad jejich jednáním, které nechápal a které ho bolelo.

„Už je ti lépe?“ ozvalo se vedle něho.

Tomáš si rukou otřel oči a otočil se po hlase. Nikoho neviděl. Obrátil se tedy na druhou stranu, ale zase nikdo.

„To je divné,“ pomyslel si, „přece jsem slyšel někoho mluvit.“

„Mě neuvidíš, chlapče, jsem Moudrost, jsem neviditelná, mně můžeš jenom tiše naslouchat, budeš-li chtít. Chceš si se mnou povídat?“

„Ano, chci,“ odpověděl Tomáš.

„Proč jsi tolik plakal?“ zeptala se Moudrost, která si k němu usedla do trávy.

Po pravdě jí všechno řekl.

„Proč jsou mí kamarádi tak zlí? Řekni mi to, já to nechápu,“ dodal nakonec.

Moudrost se chvíli odmlčela a pak se ho zeptala:

„Kdybys žil sám na pustém ostrově, mohlo by se ti něco takového přihodit?“

Tomáš vyhrkl:

„Ne, to nemohlo!“

„A chtěl bys žít sám na pustém ostrově?“ ptala se Moudrost dál.

„Ne, to nechťel!“ prohlásil resolutně.

„Proč ne?“ vyzvídala.

„Protože by mi bylo moc smutno, žít bez maminky, tatínka a kamarádů!“

„Vidíš, sám člověk žít nemůže,“ řekla Moudrost, „byl by ochuzen o radost i bolest, kterou mu přináší život s těmi, které má rád.“

Netrap se nad nespravedlností ani malou chvíli. Nezměníš ji. Spolu se zavisí a zlobou je tak stará jako lidstvo samo. Byla, je a bude nezávisle na nás. Nauč se ji nevidět, myslí na krásné cíle, které máš před sebou a kterých chceš dosáhnout. Po čase uvidíš, že se svým velkým cílům budeš krůček po krůčku přibližovat. Zakusíš pocit opojného štěstí, když je budeš uskutečňovat. Až toho dosáhneš, zvol si nové, ještě krásnější, ještě odvážnější.

Udělej všechno, abys dosáhl svých cílů, aby přinesly dobro a uspokojení nejen tobě, ale i jiným lidem. Oni pak na tebe budou s láskou myslet. Utkáš si nejpevnější a nejceněnější pavučinu na světě, pavučinu lásky. V ní se zachytí klacky, které ti vždycky budou házet pod nohy ti, co jsou pohodlní či zbabělí jít za svými sny.

Chceš-li, aby se změnili lidé kolem tebe, je nutné, aby ses změnil ty sám. Pak se ti bude zdát, že se lidé kolem tebe mění. Ale bude to jen tvůj zrcadlový obraz. Je to velmi jednoduché, ale současně velmi těžké změnit sám sebe.“

Tomáš bedlivě poslouchal, ba přímo hltal každé slovo, ale mlčel. Moudrost se ho zeptala:

„Rozumíš tomu?“

Pomalu přikývl hlavou a pak řekl:

„Moudrosti, prosím tě, a když budu potřebovat v něčem poradit, mohu zase za tebou tady, na Haškovec, přijít?“

Moudrost se rozesmála a pak řekla:

„Nemusíš za mnou chodit na kopec, i když tady, u Božích muk, je tak krásně, já jsem v tobě. Stačí, když si najdeš chvíli, kdy jsi sám, položíš si otázku, na kterou neznáš odpověď, a já ti ráda poradím, co máš udělat. Víš, ale někdy se ti má odpověď nebude třeba líbit, ale to už tak je, že správná cesta není vždy lehká.“

Tom už dávno přestal plakat, s hlavou nakloněnou na stranu naslouchal slovům, která právě slyšel.

„Děkuji ti, Moudrosti, že jsi za mnou přišla, bylo mi s tebou hezky, tak já si tě zas někdy zavolám,“ řekl a už se rozběhl z kopce dolů, protože až sem, k Božím mukám, se od Lubiny nesl pokřik jeho kamarádů:

„Tome, kde jsi, Tóóomé!“

„Už letím,“ volal Tom a jeho hbité nožky ho nesly vstříc novým dobrodružstvím života.

(Ukázka z knihy Ireny Kopecké P O H Á D K Y ,
kterou ilustroval Mgr. Zdeněk Babinec z Kopřivnice,
vytiskla tiskárna KLEINWÄCHTER ve Frýdku-Místku.)

